

**ФЕСТИВАЛЬ
«ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА»
ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
МИСТЕЦЬКОЇ УКРАЇНСЬКО-
ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ**

Ольга ФАБРИКА-ПРОЦЬКА
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5188-1491>
кандидат мистецтвознавства, доцент,
кафедра музичної україністики та
народно-інструментального мистецтва,
Навчально-науковий інститут мистецтв
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
вул. Академіка Сахарова, 34-а,
76000, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: olgafp4@ukr.net

Проаналізовано історію виникнення та сучасний стан функціонування фольклорного фестивалю «Лемківська ватра» (Ждіня, Польща).

Актуальність статті зумовлена відсутністю комплексного висвітлення зародження та функціонування міжнародного фольклорного фестивалю «Лемківська ватра» в історичному та культурно-мистецькому контексті.

Об'єкт дослідження — лемківська культура як частина національних традицій українського народу, а *предмет* — фольклорний фестиваль «Лемківська ватра» як складова мистецької українсько-польської співпраці.

Мета — розкриття специфіки дійства та значення фестивалю «Лемківська ватра» в період сьогодення. *Застосовано методологічні засади локально-регіонального вивчення музичного фольклору лемків, які частково окреслено у наукових розвідках К. Чаплик, І. Бермес, А. Фурдичка, С. Чернецької, Г. Карась та ін.*

Ключові слова: історія, Польща, Україна, фестиваль, лемки, пісенна культура, фольклор.

Olga FABRYKA-PROTSKA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5188-1491>
Candidate of the Art critic, docent
the Department of Musical Ukrainian
Studies and Folk Instrumental Music Art
Institute of Art of the Vasil Stefanyk
Precarpathian National University
Academician Sakharov Street,
34-a, Ivano-Frankivsk,
Ivano-Frankivsk region, 76000, Ukraine
e-mail: olgafp4@ukr.net

**FESTIVAL «LEMKO'S VATRA»
AS AN IMPORTANT PART OF THE ARTISTIC
UKRAINIAN-POLISH COOPERATION**

Introduction. The purpose of the Lemko culture festival is to protect, preserve and develop cultural identity of the Lemkos ethnic group. Participants include amateurs, folklore and ethno-rock bands and singers from Poland, Ukraine, Serbia, Croatia, Slovakia, Canada and other countries. The cultural and artistic intentions of the organizers and performers of the action are intertwined and interconnected, composing the integrity of the past, present and future, reflecting the preservation of spiritual culture of the Lemko sub-entity as a whole.

Problem Statement. The article focuses on revealing the history of the origin and functioning of the folk festival Lemkos Vatra (Zdynia, Poland). It is noted that the connection of folklore with oral folklore contributed to the preservation of ethnic identity and ethno-cultural unity with the Ukrainian people, was a factor of self-identification, and also helped the Lemko families for many years to draw on the forces to resist polonization, slovacization. *The purpose.* The role of the Lemko Festival as a component of artistic Ukrainian-Polish cooperation for decades has been highlighted. The specifics of the festival action are described. *Methods* of local and regional study of Lemko musical folklore have been applied in the paper.

Results. Despite the dispersion around the world, Lemkos have preserved their culture to date. Due to the nature of the action, the presentation, revival, reproduction and popularization of the deep sacral-mental phenomena of the ethnos, the Lemko folklore festival unites the foundations of the traditional and the spectacular.

It is proved that today the Lemkos Vatra is the most large-scale and most popular event in Poland. The international ethnographic festival of Lemko culture is a kind of worldview that aims to preserve and develop traditions, rituals, song, instrumental and dance culture for future generations. This large-scale artistic phenomenon promotes dialogue between regions and countries, demonstrating national and ethno-cultural achievements, and is a manifestation of new relationships with the viewer and listener, who are often involved in the action.

Conclusion. According to the researchers, intercultural communication solves many problems of spiritual, moral, aesthetic, valued, humanistic character. Mutual exchange of cultural information promotes mutual understanding between peoples.

Keywords: history, Poland, Ukraine, festival, Lemkos, song culture, folklore.

Вступ. *Актуальність обраної теми* визначається не лише пізнавальною зацікавленістю до власної історії, а й значимістю лемківської пісенної культури з огляду на її морально-виховний, естетичний, світоглядний потенціал, а також як засіб відродження та збереження національної і культурної ідентичності українців.

Саме народна пісенність, на думку дослідника А. Фурдичка, є важливим елементом нематеріальної традиційної культури, одним з тих трансляторів, що має вирішальне значення у важливій місії збереження духовності, мови та національної ідентичності. Він зазначає, що «характерними особливостями формування сучасної української культури є те, що вона, знаходячись у полінаціональному просторі, в умовах достатньо розвиненої інфраструктури, зазнає впливу сучасних процесів глобалізації, намагається структурувати досвід соціокультурної самоідентифікації, впорядковуючи взаємодії з представниками інших націй та народностей...» [16, с. 69].

Народну пісенну культуру окремі науковці визначають як специфічний рід людського мислення та діяльності, яка протягом тривалого історичного періоду була широко й органічно вплетеною у процес матеріального та духовного життя людей [9, с. 273].

Безперечно, варто погодитися з думкою дослідників М. Жирова та Л. Попової про те, що надзвичайно складно переоцінити значення народної пісенної культури у формуванні особистісної духовної сфери людини, адже вона впливала на духовний світ особи та її взаємини в суспільстві, сприяла формуванню моральної позиції, адекватного сприйняття соціуму, позитивного ставлення до національних традицій і загальнолюдських цінностей [5, с. 287—294].

Народна пісенна культура формується на засадах вільного самовираження, яке зумовлюється рівнем естетичних смаків її творців та носіїв, моральних та духовних цінностей.

Вагоме місце у системі міждержавних зв'язків сьогодення займають міжкультурні зв'язки держав. Культура є своєрідним мостом примирення поляків та українців, налагодженням взаємозв'язків та міжлюдських контактів.

Однією з наймасовіших форм українсько-польського співробітництва є проведення культурно-мистецьких акцій, фестивалів, які сприяють великій кількості людей більше пізнати духовну культуру як

Польщі, так і України. За висловом дослідників І. Романюка та Ю. Пачос, «...фестивалі української культури у Польщі є дієвим способом підтримки української меншини у Польщі як з боку української влади, так і польської, а ще такі фестивалі дозволяють пересічним полякам ближче пізнати східного сусіда та подолати існуючі етностереотипи» [10].

Значне місце серед великої кількості фестивалів посідають фольклорні пісенні фестивалі, кількість яких в Україні та за її межами щороку зростає. У зв'язку з цим постає необхідність наукового дослідження цього явища на території Польщі, його історії та сучасних тенденцій розвитку.

Наукова новизна статті полягає у спробі комплексного висвітлення зародження та функціонування міжнародного фольклорного фестивалю «Лемківська ватра» в історичному та культурно-мистецькому контексті.

Метою статті є визначення ролі фестивалю «Лемківська ватра» як важливої складової мистецької співпраці України та Польщі та висвітленні специфіки дійства.

Аналіз досліджень. У теоретичному осмисленні феномену фольклорного фестивального руху в культурі України за період незалежності присвячені праці вітчизняних дослідників — С. Грици, О. Васюти, Р. Дзвінки, В. Дутчак, П. Добровольського, Г. Карась, С. Садовенко, А. Новик, М. Рутинського, М. Топорницької, М. Швед, Т. Сердюк, А. Пискач, С. Мойсієнко, О. Фабрики-Процької, І. Бермес, К. Чаплик, С. Чернецької, О. Сичової, А. Фурдичка та багатьох ін.

Українсько-польські відносини досліджували: В. Лишко («Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991—1999 рр.») [7], Ж. Тоценко («Співпраця в галузі культури як складова українсько-польських гуманітарних відносин») [12], Ю. Пачос («Українсько-польське співробітництво в галузі культури (перше десятиліття ХХІ століття)») [8]. Окремі фрагментарні відомості про фестивалі української культури в Польщі в 1990-х — на початку 2000-х рр. подано у монографії Л.В. Стрільчук та В.В. Стрільчука [11], періодиці організацій українців, що проживають у Польщі та ін.

На сьогодні малодослідженими є питання, які розкривають сучасний стан фестивального руху в Польщі. На думку дослідника А. Фурдичка, «... кінець ХХ — початок ХХІ століття знаменувало справ-

жній культурний вибух музичних фестивалів... Мистецькі імпрези є не лише культурними заходами, які дають можливість учасникам обмінюватися досвідом і здобутками на мистецькій ниві, але й феноменом, спрямованим на покращення а зміцнення культурного комунікативного простору, активізацію творчого потенціалу суспільства, організацію рекреацій, з хорошою можливістю розширити свої знання про виконавців, які лише виходять на сцену або тих, які працюють у регіональних масштабах» [15, с. 134].

Актуальність статті зумовлена багатством традиційної пісенної культури лемків — унікального багатожанрового та культуротворчого матеріалу, який функціонує під час фольклорного фестивалю «Лемківська ватра» (Ждиня, Польща).

Основна частина. Відомий лемко-активіст М. Гойсак у інтерв'ю кварталного журналу «Ватра» (осінь, 2017, № 4 (99), рік XXV) під назвою «Чи перешли зме рубікон?» на запитання — що генерує наше життя зараз (в наш час), що впливає на наше виховання, світогляд, життєві вибори, куди ідуть наші діти, чи можна окреслити межу, яка визначає ритм життя, наприклад до 2017 року та після нього?, — на лемківській говірці висловився так, цитую: «... Тих 70 років — то далека давнина, мало кого юж ся торкат, жах акції «Вісла» одишов з нашими родичами, з найстаршим поколінням, котре не визначат юж гнешніх стандартів... Наш розсіяний по Польщі и світі нарід нигда не позбудеся того тягару вигнаного, позбавленого гідности громадянина...» [2, с. 2]. А аспекти, які додатково комплікують таку оцінку, є багато, наприклад: яку далеку дорогу переходить молодь в національним плані, щоб визначитися чи вона лемко-руснак, українець чи надуманий «сепаратист-русин»? Чи жити «... мі за заповітом покривденого акційом «Вісла», з притаманним такій людині жалюм, вічними претензіями и твердом поставом оборони втраченої Лемківщини, ей здобутків, чи одсепаруватися од акції «Вісла», піти в легке життя, де визначником вигідне, максимальні упрощене суспільне лемківське життя, наприклад юж без кирилиці, без парафіяльних зобов'язань, без читання и писання по-своmu, и очевидно юж в польській бесіді, бо так дітям простіше в дорозі до кар'єри європейця...» [2, с. 2].

З історії відомо, що духовна культура та мистецтво Лемківщини розвивались неоднорідно. Корінна лемківська територія, що в наш час клином входить до

Польщі, Словаччини та Чехії, поділяється на південну та північну. «У північній частині поміж лемками і поляками існує «гострий» кордон, на півдні Лемківщини українське і словацьке населення обопільно проникало, а поза компактними українськими поселеннями існують острівці, що по Спишу сягають до Татр (Остурна)» [13, с. 21]. Відмінність між північною та південною частиною Лемківщини існує й у мовних діалектах — південна тяжіє до словацьких, а північна частина близька до польських говорів.

Трагічна доля спіткала лемків у 1944—1946-х роках. 9 вересня 1944 року у Любліні комуністичні уряди УРСР та Польщі уклали угоду про «взаємний обмін населенням», який передбачав повне звільнення територій, які відходили до Польщі, від українців шляхом переселення їх до УРСР, а етнічних поляків — з України до Польщі. Як наслідок — близько 700 тисяч українців втратили свої домівки та право повернутися на Батьківщину [3].

Оскільки в Україну добровільно виїхала тільки частина українців-лемків, з вересня 1945 року розпочалося примусове виселення українців із земель Південно-Східної Польщі [13].

За висловом академіка М. Мушинки, лемків, які залишилися на рідних землях (80—100 тисяч людей), у 1947 р. в рамках операції «Вісла» було депортовано на понімецькі землі західної Польщі... [13].

«Складність дослідження пісенної культури Лемківщини зумовлена рядом об'єктивних чинників. Особливості розташування регіону в смузі міжетнічного прикордоння, постійна небезпека бути асимільованими викликали захисну протидію насамперед у відстоюванні власного культурного простору. Така протидія сприяла збереженню самобутньої народної творчості лемків, які в наш час окремими реліктами засвідчують високий духовний потенціал етносу» [13, с. 14].

На думку І. Бермес, проблема збереження самобутньої лемківської субкультури, як системи цінностей і соціальних кодів, які інтегрують суспільство, в епоху розвитку інформаційних технологій та глобалізації стає надзвичайно актуальною не лише для самопізнання та самоствердження конкретного субетносу, а й для всього українського співтовариства [1].

Важливе значення у сучасний період належить фольклору як важливому джерелу культурних та духовних надбань лемків. За висловом К. Чаплик «тісний зв'язок з усною народною творчістю допо-

магав переселенцям упродовж довгих років черпати сили для протистояння колонізації, словакізації, русифікації, збереженню етнічної ідентичності та етнокультурної єдності з українським народом, був для відмежованої від серцевини групи українського народу — лемків — потужним каталізатором і фактором самоідентифікації» [17, с. 12].

Серед великого розмаїття етнографічних фестивалів чільне місце належить «Лемківській ватрі», засновником якої є відомий лемківський поет, культурний діяч Володислав Грабан. За його словами, початково «Ватра» «...мала на меті об'єднати, познайомити між собою людей, які займалися творчістю. На перших «Ватрах» відбувалися різні конкурси: від пісенних, декламаторських, поетичних, на яких молодь читала свої вірші, написані репортажі, мальовані картини... Це був дуже широкий культуротворчий спектр» [4, с. 316].

Відомо, що слово «ватра» означає вогнище. Ця назва побутує не лише серед лемків. В інтерв'ю В. Грабан зазначив, що, будучи у Варшаві, мав можливість зустрітись із лемком за походженням, журналістом Анатолем Кобеляком. В розмові він проінформував п. Кобеляка, що має на меті проведення мастер-класів для ансамблю «Лемковина», різноманітних конкурсів і усе буде проходити під відкритим небом. На що п. Анатоль Кобеляк, який працював у редакції газети «Наше слово» відповідальним за «Лемківську сторінку», з легкістю сказав, що це буде така собі лемківська ватра!» З тієї спонтанної зустрічі та розмови й виникла назва «Лемківська ватра» [4, с. 316]. «Це був 1983 рік. Незадовго перед тим був воєнний стан. Це був захід, який давав нове світло, нові можливості для лемків... За висловом В. Грабана, фестиваль «...був поштоухом для інших, хто не міг приїхати в гори, і ці люди почали робити ватри в себе... Перший фестиваль відбувся 12—14 серпня 1983 р. у Чорній. На горі поміж Чорною та Устям Горлицьким (перша назва Устям Руським) був присілок, який називався Київ. Це була велика лісова територія. Першу ватру (вогнь) запалив Семан Мадзелян. На перших «Ватрах» не було багато гуртів, основним мистецьким колективом була «Лемковина» — ансамбль, який офіційно був організатором фестивалю» [4, с. 318].

У с. Чорне відбулось три фестивалі лемківської культури. Згодом «Лемківська ватра» відбулася у Ганчовій. Однак через несприятливі погодні умови

фестиваль перенесли до Бортного — села, яке населяли виключно лемки.

Цікаву історію про територію у Ждині, де до сьогодні проходить фестиваль «Лемківська ватра», розповів Володислав Грабан в інтерв'ю з журналістом Польського радіо Люблін Мар'яні Кріль: «Поле, де відбувається «Ватра» у Ждині, колись належало прадідам моєї дружини Олени. Їхнє прізвище було Капітула...» [4, с. 320]. Після розмови з однопідумцями щодо постійного місця проведення «Ватри», вибір випав на Ждиню. Польська — Здиня (Zdynia), а на лемківській мові — Ждиня, тобто «жди'ня» — «чекай мене».

Спільно зі своїми друзями п. В. Грабан був організатором перших десяти «Ватр», які значно відрізнялися від сучасних. «Це був гарний зв'язок між публікою та ведучим. Проводились конкурси на знання лемківської мови, її архаїзмів, історії Лемківщини...», пригадує В. Грабан та зазначає, що «Ватра» сьогодні має іншу форму, фестивальний характер, де виступає велика кількість виконавців. Один гурт співає 2—3 пісні і відразу змушений іти зі сцени через брак часу. «Я б хотів послухати два-три великі концерти у день, а не, приміром, п'ятнадцять, тоді можна по-справжньому насолодитись тією музикою, перейнятись нею. Але форма теперішньої «Лемківської ватри» — інша і так вже є», — констатує в інтерв'ю Володислав Грабан [3].

Початково на «Ватру» до Польщі приїжджали люди спонтанно. Кордони були між країнами закриті. Однак чимало було гостей зі США, Канади та інших країн світу, які саме влітку перебували у родичів в горах і при нагоді охоче приїздили на «Ватру». За словами В. Грабана, доволі складно було запросити мистецький колектив зі Словаччини, не кажучи вже про Україну. На питання, для чого усе це потрібно було В. Грабану, він відповів так: «Я думаю, що кожна людина має щось записане в житті. Я займався громадською діяльністю. Завжди цікавився лемківською культурою. І мені було жаль, що все це стає непомітним, зникне... Я хотів зміцнити дух лемківської культури, дух лемків. Аби ті люди відчули себе однією лемківською спільнотою, щоб вони взаємно себе шанували, але передусім, щоб вони відчували те, що вони не гірші за інших...» [4, с. 324].

На сьогодні «Лемківська ватра» є найпопулярнішим проявом лемківської культури в Польщі та світі.

Мета фестивалю лемківської культури — це захист, збереження та розвиток культурної ідентичності етнічної групи лемків. В наш час це найбільше свято лемківської культури на території Польщі, це не тільки виступи фолькових, фольклорних, та рокових ансамблів з Польщі, України, Словаччини, Хорватії, Сербії, Канади. Слушну думку висловлює дослідник Ірина Бермес про те, що на міжнародному фестивалі у Ждині багато мистецьких ідей переплітаються та взаємопов'язуються, доповнюють один одного, композиційно утворюючи цілісність між трьома часовими площинами (минулим, сучасним та майбутнім), відображаючи тяглість традицій та етнографічної культури в цілому, що дає можливість лемкам кількох поколінь, а також усім присутнім, які перебувають на фестивалі, протягом трьох днів відчувати надзвичайно позитивні емоції, порозуміння, свободу тощо. Усіх об'єднує радість від зустрічі, спілкування, музика, спів і танець [1].

Чисельні витвори декоративно-прикладного мистецтва (вишивки, вироби з кераміка, скла, дерева, духмяної соломи, паперу, писанки), різноманітні книги та періодика Об'єднання лемків, компакт-диски із записами сучасних та давніх лемківських співанок, окремих виконавців та гуртів, конкурси та пізнавальні міні-лекції про духовну та матеріальну культуру лемків, їх трагічну історію, оригінальний народний стрій, обряди та звичаї, їжа, спортивні змагання, етнопоказ, конкурс краси, дитячі розваги, декламація поезії про Лемківщину, дотепний гумор та багато іншого — усе це атрибути мистецького заходу. Однак мова музичного та пісенного фольклору є важливим та ключовим чинником та гарантом збереження лемків у наш час. На думку дослідників, саме концертні програми «Лемківської ватри» є дієвим засобом розвитку фольклорної спадщини, духовно-культурним чинником етнічної ідентичності лемків, які намагаються довести, що їх регіональна субкультура є органічною частиною української культури [1].

Щороку перелік подій на фестивалі збагачується завдяки ідеям молодого покоління лемків, які діють при управлінні Об'єднання лемків та при організації фестивалю. Мистецький захід супроводжується численними заходами, виступами хореографічних, інструментальних, вокальних, вокально-інструментальних, вокально-хорових колективів та окремих виконавців. Зокрема, у 2019 році на «37 Лемківській ва-

трі» у концертній програмі першого дня під назвою «Кошельонька тоненька, шила їй миленька...» своє мистецтво представляли такі колективи: дитячо-молодіжний ансамбль «Лемківський перстеник» з Гладішева (Польща), ансамбль слов'янської автентичної музики «Torban Folk Band» та «Roskoko» фоль-рок смичковий квартет зі Львова. У вечірній програмі концерту «Чорни фіжми до роботи, червени до танцю...» учасниками були фольговий гурт «Н'лем folk» з Вроцлава (Польща) та фольговий гурт «Горпина» з Ольштина (Польща).

Серед додаткових подій, окрім концертної програми, слід назвати: виставку пластичних творів, що увійшли з конкурсу «Лемківщина» очима дитини», організовану Об'єднанням лемків і Лемківською Освітньою Фундацією ім. Івана Криницького; документальну виставку на честь 110 річниці з дня народження Б.І. Антонича, зорганізовану Об'єднанням лемків Польщі та ін. Цікавими та змістовними були тематичні зустрічі на тему лемківського строю («Мам я гуню і нагавки з дреліху» етнографа Івана Чижмара зі Свидника (Словаччина) та майстрині народного одягу Елени Сатакової (Пряшів, Словаччина), а також «Жені треба на кабат...» — розповідь про лемківські запаски і хустки мали Валентина Новікова і Віра Забора); майстер-клас вишивки лемківської запаски.

У суботу 20 липня у концертній програмі під назвою «Як я ішов з Дебречина до Хусту...» та «Жені треба на кабат, а я на то не барз рад...» брали участь: лемківський ансамбль пісні і танцю «Лемковина» зі Львова, ансамбль пісні і танцю «Ослав'яни» з с. Мокре (Польща), вокальний ансамбль «Зоря» та молодіжний вокальний ансамбль «Роса» з Устя Руського (Польща), лемківський ансамбль пісні і танцю «Кичера» з Лігниці (Польща), дитячий колектив народного танцю «Бавниця» (с. Зимна Вода, Україна), жіночий співочий ансамбль «Свидничанка» зі Свидника (Словаччина), ансамбль пісні і танцю Львівського університету ім. Івана Франка «Черемош» (Львів, Україна), жіноча співоча група «Волянка» з Волиці (Словаччина), лемківський фольклорний ансамбль «Розтока» з Рудного (Польща), чоловіче вокальне тріо з Меджелабіріців «Лабірски батяре» (Словаччина), народний ансамбль пісні і танцю «Кечера» з Якуб'ян (Словаччина), вокальний ансамбль «Намисто» зі Львова (Україна).

У додатковій програмі — майстер-класи «Лялька-мотанка», «Фольк-біжутерія», «Традиційна лемківська писанка», «Вибійки на полотні», «Зав'язування хустин та чепців», «Витинанки з паперу», «Лемківська біжутерія» місцевих майстрів.

У вечірній програмі глядачі мали можливість почути й побачити виступи таких фольк-гуртів, як: «Ореада» з Лодзя (Польща), «Алегро» зі Свидника (Словаччина), фольк-рок-гурт «Крамбабуля» з Познані (Польща).

Неділя 21 липня 2019 р. серед учасників слід назвати репрезентативний ансамбль «Семерачка ружа» Об'єднання лемків (Польща), лемківський вокальний ансамбль з Борислава «Лемківська студенка» (Україна), дитячий ансамбль пісні і танцю «Ластівчатка» з Пшемківа (Польща), ансамбль пісні і танцю «Студенька» з Калуша (Україна), дитячо-молодіжний ансамбль «Лемківський перстеник» з Гладішева (Польща), молодіжний фольклорний ансамбль Будинку культури (Руський Керестур, Сербія) та ін.

Таким чином, найпопулярнішою та найпоширенішою формою під час міжнародного фестивалю є пісенна культура лемків. «Лемківська ватра» гідно репрезентує традиційну народну культуру, детерміновану історичною долею (І. Бермес), соціальними умовами життєдіяльності лемківського субетносу. На фестивалі, окрім автентичного фольклору, широко представлено жанри та різновиди, які опрацьовані аматорами в хореографічних, інструментальних, хорових, театралізованих та вокальних композиціях, із перевагою фольклорної першооснови. У концертних програмах фестивалю протягом трьох днів можна почути твори, які є зразками фольклоризму чи «вторинного секундарного фольклоризму» (С. Грица), тобто композиторські опрацювання лемківських народних пісень, побачити хореографічні постановки, аранжування інструментальних та хорових творів та багато ін. На думку І. Земцовського «...у такому «змаганні» двох споріднених, утім принципово різних феноменів — різних соціально, естетично... — відбувається реальна трансформація народнопісенної традиції, реальний розвиток народнопісенної культури» [6, с. 12].

Погоджуючись з думкою І. Бермес, потрібно наголосити, що усі згадані різновиди фольклору зберігають питомі стильові прикмети самобутньої творчості лемків. Митець слушно зауважує, що «... перебуваючи в атмосфері піднесення, відчуття при-

належності до цієї етнографічної групи, учасники та гості фестивалю пізнають та поширюють артефакти лемківського культурного поля, розширюють жанрове коло виконавської репертуарної палітри в гармонійному поєднанні пісні, танцю й інструментальної музики... » [1, с. 104].

Висновки. Таким чином, слід констатувати, що фольклорні фестивалі як художнє масштабне явище сприяють нині діалогу між регіонами і країнами, демонструючи національні й етнокультурні здобутки. Культурно-мистецькі заходи стають проявом нових відносин з глядачами та учасниками, які часто залучаються до дійства, що відбувається. «Міжкультурна комунікація вирішує чимало завдань духовного, морально-естетичного, ціннісного, гуманістичного характеру. Окрім спілкування, це взаємний обмін культурною інформацією, що сприяє взаємоповазі та взаєморозумінню між народами. Масовість та масштабність фестивалю додає і масовості міжкультурної комунікації» [14, с. 213].

Міжнародний фольклорний фестиваль «Лемківська ватра» покликаний захищати, зберігати та розвивати лемківську культуру і традиції. Фестиваль є своєрідним світоглядом, що відображений у танцях, піснях, поезії та інструментальних композиціях, які дають поштовх до натхнення, розвитку та збереження усього багатства духовно-мистецької культури лемків, адже багата жанрова палітра лемківського фольклору втілює життєвий досвід, мудрість, високі моральні якості найзахіднішої гілки українського народу, а також є генетичним кодом попередніх поколінь.

Для великої кількості учасників цієї імпрези це своєрідне сентиментальне повернення на рідну землю. Такі зустрічі об'єднують і викликають надію, що лемківська «атлантида» не загине, а наступні покоління будуть прагнути пам'ятати, ким вони є.

1. Бермес І. Фестиваль «Лемківська Ватра» в Ждині в історії та культурі субетносу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. № 1. Мистецтвознавство. Київ, 2018. С. 101—105.
2. *Ватра*, 2017, осінь № 4 (99). Голов. редактор Вікторія Гойсак. FNU «LEBO» Gorlice; Drukarnia «Kwadrat» Nowy Soncz. 26 s.
3. Горбаль М. *Лемківський календар 2020 рік*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2019. 192 с.
4. Грабан В. Лемківська ватра давала можливість лемкам бути в себе... *Український альманах 2019*. Об'єднання українців у Польщі. Варшава, 2019. 426 с.

5. Жиров М.С., Попова Л.М. Культурообразующие основания песенного творчества. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия «Философия. Социология. Право»*. № 20 (115). Вып. 18. Белгород, 2012. С. 287—294.
6. Земцовский И. От народной песни к народному хору: игра слов или проблема? *Традиционный фольклор и современные народные хоры и ансамбли*. Ленинград, ЛГИТМиК, 1989. Вып. 2. С. 6—20.
7. Лишко В.В. *Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991—1999 рр.*: автореф. канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2002. 16 с.
8. Пачос Ю. *Українсько-польське співробітництво в галузі культури (перше десятиліття XXI століття)*: автореф. дис. канд. іст. наук. Черкаси, 2014. 20 с.
9. Попова Л.М. Песенное творчество как аспект философско-культурологического знания. *Культура: опыт, проблемы, исследования и преподавания гуманитарных наук*. Белгород, БГИКИ, 2011. С. 272—276.
10. Романюк І., Пачос Ю. *Фестивалі української культури в Польщі як елемент ми отцевої українсько-польської співпраці початку XXI ст.* URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87883>.
11. Стрільчук А.В., Стрільчук В.В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва. *Волинські старожитності*. Луцьк, 2013. 258 с.
12. Тоценко Ж.М. *Співпраця в галузі культури як складова українсько-польських гуманітарних відносин*: автореф. дис. канд. наук: 26.00.01. Київ, 2012. 16 с.
13. Фабрика-Процька О.Р. *Пісенна культура лемків України (XX—XXI ст.)*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2013. 328 с.
14. Фабрика-Процька О. Специфіка презентацій народного музичного мистецтва на фольклорних фестивалях українського західного пограниччя. *Народознавчі зошити*. № 1 (145). Львів, 2019. С. 208—213.
15. Фурдичко А. *Український мелос на зламі тисячоліть: динаміка фольклорної традиції*. Київ: Вид. центр КНУКиМ, 2008. 316 с.
16. Фурдичко А. Пісенна народна культура як засіб збереження національної ідентичності. *Культура і мистецтво у сучасному світі: Наукові записки Київського національного університету культури і мистецтв*. Київ, 2015. Вип. 16. С. 69.
17. Чаплик К. *Трансформація пісенного фольклору лемківських переселенців у Західній Україні (повоєнний період)*: автореф. дис. канд. мистецтв. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2010. 20 с.
- Vatra, 4 (99). (2017). Heads. editor Victoria Goisak. FHU «LEBO» Gorlice; Printing house «Square» New Soncz [in Poland].
- Gorbal, M. (2019). Lemko calendar 2020. Lviv: Institute of Ethnology of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Graban, V. (2019). Lemkos fire allowed Lemkos to be in themselves. *Ukrainian almanac 2019* (P. 426). Unification of Ukrainians in Poland. Warsaw [in Poland]. CE
- Zhirov, M.S., & Popova, L.M. (2012). Culture-forming foundations of songwriting. *Scientific reports of Belgorod State University. Series «Philosophy. Sociology. Right»*, 20 (115) (Vol. 18, pp. 287—294). Belgorod [in Russian].
- Zemtsovsky, I. (1989). From folk song to folk choir: game of words or problem? *Traditional folklore and modern folk choirs and ensembles* (Issue 2, pp. 6—20). Leningrad, LGITMik [in Russian].
- Lishko, V. (2002). *Ukrainian-Polish Relations in the Field of Culture 1991—1999*. Author's abstract. Cand. hist. sciences: 07.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
- Pachos, Y. (2014). *Ukrainian-Polish Cooperation in the Field of Culture (first decade of the 21st century)*: abstract. diss. cand. hist. sciences. Cherkasy [in Ukrainian].
- Popova, L. (2011). Song creativity as an aspect of philosophical and cultural knowledge. *Culture: experience, problems, research and teaching of the humanities* (Pp. 272—276). Belgorod: BGIKI [in Russian].
- Romanyuk, I., & Pachos, Y. *Festivals of Ukrainian Culture in Poland as an Element of Fatherly Ukrainian-Polish Cooperation at the Beginning of the 21st century*. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87883> [in Ukrainian].
- Strelchuk, L., & Strelchuk, V.V. (2013). *Institutional components of Ukrainian-Polish humanitarian relations and cooperation*. Lutsk: Volyn Antiquities [in Ukrainian].
- Totsenko, Zh.M. (2012). *Cooperation in the field of culture as a component of Ukrainian-Polish humanitarian relations*: Author. diss. cand. sciences: 26.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
- Fabryka-Prottska, O.R. (2013). *Song culture of Lemkos of Ukraine (XX—XXI centuries)*. Ivano-Frankivsk: Nova Zorya [in Ukrainian].
- Fabryka-Prottska, O. (2019). Specificity of presentations of folk music at folk festivals of the Ukrainian western border. *The Ethnology Notebooks*, 1 (145), 208—213 [in Ukrainian].
- Furdychko, A. (2008). *The Ukrainian Melos at the Turn of the Millennium: the dynamics of the folklore tradition*. Kyiv: Kind. CNUCiM Center [in Ukrainian].
- Furdychko, A. (2015). Song folk culture as a means of preserving national identity. *Culture and art in the modern world: Scientific notes of the Kyiv National University of Culture and Arts* (Vol. 16, pp. 68—74). Kyiv [in Ukrainian].
- Chaplyk, K. (2010). *The Transformation of the Song Folklore of Lemko Migrants in Western Ukraine (Post-War Period)*: Author's abstract diss. cand. arts. Kyiv: M.T. Rylsky IMF of NAS of Ukraine [in Ukrainian].

REFERENCES

Bermes, I. (2018). Festival «Lemkivska Vatra» in Zhdina in the history and culture of subethnos. *Bulletin of the National Academy of Management Personnel of Culture and Arts*, 1, 101—105; Art Studies. Kyiv [in Ukrainian].